

Bidrag til Norges Kirkehistorie

i 16de og 17de Aarhundrede.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

Uden at ville foregribe hvad Normændene selv have at meddele til Oplysning af den norske Kirkes Historie, antage vi, at vi kunne tjene dem ved undertiden at meddele et eller andet Stykke, som paa Grund af Norges tidligere Forbindelse med Danmark findes i vore Samlinger, og som kan tjene til Oplysning om kirkelige Forhold eller Personligheder i Broderriget. Hvad her bydes er imidlertid kun Brudstykker, der dog i deres rette Forbindelse maaske kunne være af Betydning. Som Indledning indskrænke vi os derfor til her at give en kort Udsigt over Indholdet.

1. Biskop Peder Palladius giver 1551 M. Jon Andersen, Læsemester i Oslo, en skarp Paamindelse paa Grund af hans uordentlige Levnet og Opsætsighed mod hans nærmeste foresatte, Bispen i Oslo. Denne M. Jon havde tidligere været Rektor ved Kjøbenhavns Skole.

2. Tre Aktstykker, der vedkomme det Spørgsmaal, om en norsk Præst, Hr. Oluf Tordsen af Romsdal, som af Vaade havde dræbt sin egen Søn, atter kunde stedes til Præsteembedet, som han var afsat fra. Spørgsmaalet blev 1588 af Kongen forelagt Universitetet, der imidlertid først besvarede det, efterat have indhentet nøjagtigere Oplysninger fra Norge om Sagen. Svaret gik ud paa, at Manden ikke atter burde stedes til præsteligt Embede, men han anbe-

faledes til Lensmanden og Bispen i Trondhjem til at erholde nogen Underholdning af gejstligt Gods ¹⁾).

3. Angaar en Strid mellem Biskop M. Anders Foss i Bergen og Skolemesteren sammesteds, M. Jon Mogensen, en saare ryggesløs Person, der 1596 var fængslet i Blaataarn i Kjøbenhavn, paa Grund af sit hele utilbørlige Forhold, bl. a. for Mishandlinger af sin Hustru, men som ikke desto mindre senere blev Præst i Indvigens Præstegjæld i Bergens Stift og Provst i Nordfjords Len. I Gehejmearkivet opbevares en Dom afsagt den 4 Avgust 1617 af Knud Urne, Befalingsmand paa Bergenhus, D. Nicolaus Paschasius, Superintendent i Bergens Stift, samt »menige Bergens Kapitels Forvandre«, i Anledning af en Klage, hæderlige og gudfrygtige Kvinde Magdalene Andersdatter, M. Jon Mogensens Hustru, førte over sin Mand. Dommen, der baade paa Grund af sin Vidtløftighed og sit Indhold ikke kan meddeles her, giver et forfærdeligt Billede af en ryggesløs og ugudelig gejstlig Mand ²⁾).

4. Tvende Stykker vedkommende Normanden Oluf Jensen Kock, der senere som Præst ved Nicolai Kirke i Kjøbenhavn blev saa bekjendt ved sin Strid med D. Hans Povlsen Resen. Det første angaar en Sag mellem Kock og den ovennævnte M. Jon Mogensen (1597), i det andet anbefaler Universitetet (1598) Kock til Kapitlet i Bergen, forat det skulde understøtte ham under hans Studeringer.

5. To Breve fra 1606, forfattede af M. Joh. Stephanus, Professor i Dialektik ved Kjøbenhavns Universitet. Det første indeholder et Vidnesbyrd for Hr. Christen Dafind, Sognepræst i Stavanger, som maatte tage Testimonium publicum ved Universitetet, efterat han i flere Aar havde været Præst — Stephanus's her meddelte Vid-

¹⁾ Da Præsten længe maatte opholde sig i Kjøbenhavn, før han fik Afgjørelse i Sagen, gav Universitetet ham lidt Understøttelse, som dets Regnskab for 1588 viser; heri findes nemlig følgende Udgiftspost: »Hr. Oluf Tordsen af Romsdal, 4 Daler«.

²⁾ Dommen findes blandt Aflever. fra Justitsminist. Skab 8, Pakke 130.

nesbyrd skulde gjælde for Privatpræceptorens Testimonium, som vedkommende skulde forevise Universitetets Rektor, før Testimonium publicum kunde blive udstedt. Formodentlig var denne Fordring om, at en Mand, der længe havde været i Embede, skulde erhverve sig Testimonium publ., et Vidnesbyrd om den ny stavangerske Biskops, M. Lavrits Klavsen Skavbos, Nidkjærhed. Til ham er det andet Brev skrevet, der indeholder forskellige Efterretninger, som ikke ere uden Interesse, saasom om Forsøget paa at faa Exorcismen afskaffet.

6. Et Brev fra Universitetet til Biskop M. Isak Grøn bæk i Trondhjem 1610, giver en ikke sønderlig glædelig Oplysning om, hvilke Personer man paa de Tider satte til at være Præster; thi den Anders Rasmussen Gjentoft, som Brevet handler om, blev først Sognepræst i Sundalen og senere residerende Kapellan ved vor Frue Kirke i Trondhjem ¹⁾).

7. Tre Breve fra Biskop M. Anders Christensen Arrebo i Trondhjem til Kansler Christen Friis. Disse Breve vare desværre ikke komne frem, dengang jeg forfattede Arrebos Levnet. De indeholde dels mærkelige Bidrag til Skildring af den kirkelige Tilstand i Trondhjems Stift i Begyndelsen af 17de Aarh., dels Oplysninger vedkommende Arrebos personlige Forhold.

8. Om dette Stykke er det fornødne bemærket paa sit Sted.

1.

*Biskop Peder Palladius's Straffebrev til M. Jon Andersen,
Lektor i Oslo.*

Tenor literarum D. D. Petri Palladij ad M. Jonam Andreæ.

Dei gratiam et pacem [per] Christum. Magister Jona, rogatus sum a nostris fratribus in Ecclesijs et vniuersitate, vt per literas te admonerem de tua fama, quæ hic spargitur

¹⁾ Erlandsen, Biogr. Efterretn. om Geistligheden i Throndhjem Stift, S. 74, samt mit Skrift, And. Arrebos Levnet, S. 95, o. fl. St.

de te, quod non solum antiquum obtines in potationibus et vicijs alijs, quæ solent ebrietatis vicio adhærere, sed etiam facessas tuo Superintendentj negocium, vt magis eligat suam stationem deserere quam diutius tuos mores ferre. Si sic se res habet, non dubito, quin pessime stabis, vbi redierit Pater Patriæ nostræ domum. Coquitur per te hic domi offa, quam coctam vel crudam pro male cocta domum rediturus velis nolis exedere debes, vt tua non aliorum culpa, quod tute intriui, tibi exedendum sit, si porrexeris contra Superintendentem tuum, quemadmodum de te fertur. Et nisi literis ipsius fueris inprimis nobis commendatus, facillime nos impetrabimus a Regia Maiestate literas, quibus domum reuocaberis, vtinam non cum summa regiæ Maiestatis indignatione. Præstat enim te nunquam venisse in Noruegiam, quam vt præter meritum te rebellem tuo Superiori velis exhibere.

Sic igitur admonitus [es] vt frater a fratre, ne quid aliquando tibi deterius accidat. Finis ebrietatis et inobedientiæ est reseruari iudicio Dej, si manus magistratus euaserit ebriosus. Forte suspicaberis aliquid mali de hoc domino Joanne Petri, quasi te deferret ad nos; sed per Deum sanctum iuro, ipsum hoc nomine innocentem esse, imo eum tibi commendatum habeo vt fratrem christianum. Tu in Christo Jhesu feliciter vale. Haffniæ 20 Januarij 1551.

Petrus Palladius.

Samtidig Afskrift i Kongl. Bibliothek.

2.

Om Præsten Oluf Tordsen, som af Vaade havde dræbt sin egen Søn.

a.

Frederich thend anden med Gudtz Naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis konning etc.

Wor synderlig gunst tilforn. Wij giffue Ether aff hoessfølgende Supplicads att fornemme, huad thenne breffuiser Her Oluff Thorssen aff Thrundhiem Stiggt, wdj wortt

Riige Norge, haffuer wnderdanigst till Oss suppliceritt, giffuendis tilkiende, huorledis hand nogen aar forleden er kommen for schade och aff wanuare och wden hans forsett drebtt en hans egen Sønner, huor fore hand er kommen fran hans kald: wnderdanigst begierer, att epther thett er skiedt aff waade, och icke mett nogen hans forsett, hand tha maa stedis och komme till kald och kirkethienisten igien. Och eptherthj wij icke kunde wiide, huad wij wdj slig groffue tilfald wden forargelse och synde beuilge och giøre eller lade kunde: Tha bede wij Ether och naadigst begiere, attj naar hand Ether mett thette wortt breff besøger, I tha aff hans breffue, windnisbyrd, prob och berettning wille forfare, huorledis altingist thermett forløben er, och siiden offuerweye ald leylichedtt, och therepther Oss tilbiude grandgiffueligen, huad wij therwdinden mett billighedtt och rett wden synde och forargelse giøre eller lade kunde, epther som I for Gud wille andsuare. Thermett schier Oss til wilge. Befallendis Ether Gud. Schreffuit paa wortt Slott Hadersleffhus thend ij Februarij Aar etc. Mdlxxxvij.

Wnder wortt Signett.

Friderich.

Udskrift: Oss Elskelige hederlig och hoglerde Mend, Rectori, Doctoribus, Magistris och menige Professoribus wdj Vniversitetet wdj wor kiøbstedt Kiøpnehaffn.

b.

S. D. Suj argumenti literas vestras, Clariss. et Ornatis. Viri, ad nos attulit Olaus Torsonius, ἀντόχεις sui filii, honesti pueri. Id negocium et præuiam Olaj vitam vobis explicare (quod rogamur) vt non recusandum, ita nostris verbis et expositione id fieri difficile visum est et morosum, vt qui vel hoc regnum nondum simus ingressi, vel patrati tempore facinoris locoque procul abfuerimus. Rumores autem sequi, quibus curæ est exquisita veritas, quam sit tutum parum, ipsi satis intelligitis. Igitur ne quid vel denegatum vel inuidiæ datum videretur, existimauimus

rectius id instrumento publico, ad iuris formam exacto, vobis posse confierj. Itaque præposito Ecclesiastico, ciuilj præfecto et alijs ἐν τῇλει mandauimus, in foro publico res omnis accurate explorata, summaque fide contestata, literisque concœpta Olao traderetur ad vos deportanda. De iudicio vero perscribendo quod petitis, quo mulcta pro crimine est irrogata: nullum id extitit. Nam cum esset iudicij causa in urbem extractus, sperans sic fore faciliorem impetratu clementiam, ipse se damnauit remotionis ab officio. Rebus autem miselli huius consulere vestræ opis est, vt quibus a Reg. Maj. id datum est negocij. Vobis igitur idipsum relinquimus efficere, seu iudicio placeat seu misericordia. Nos ipsum aliumue restituere simili modo delinquentem non possumus et ne quidem audemus, exequunturj quod a vobis delegatis iudicibus vel iudicatum vel alioqui fuerit constitutum. Valete, e Nidrosia 28 Augustj 1588.

Vestri studiosissimj

Christianus Friiss manu pp.

Johannes Magnus N. S.

Udskrift: Almæ Hafniensis Academiæ Magnif. D. Rectori et professoribus, clariss. et ornatiss. viris, amicis nostris officiose venerandis.

Paategnet: Lectæ 27 7br. 89, quia tunc primum reddebantur, præsentibus Aurifabro, Schauenio, Sascride, Haggæo & M. Christierno.

c.

Naade oc Fred aff Gud.

Stormegtige hogborne Furstis oc Herris Her Christians den Fierdes, Danmarckis oc Norgis vdualde Printz oc Konningis, tilforordnede regerinde Raad, voris gunstige Herrer oc Patroner. Nest voris ydmigelige hilsen oc villige tieniste, giffue vi Eders S. vnderdanigst tilkende, at denne Breffuisere, Her Oluff Thorssen, effter at hand nogen tid siden forleden er kommen i stor sorg oc elendighed, saa hand, Gud beidret, er bleffuen sin egen Søns Mandrabere, oc der

offuer bleffuit aff met hans kald, hand haffde i Trundhiems Stigt, huor faare hand kort for salige oc hoglofflig ihukommelse, Kong. M. affgang haffuer supplicerit til Hans N., om hannem maatte naadigst tilstædis at komme til nogen kircke tieniste igien; oc wi haffuer saa bekommitt hogbemelte S. Kong. M. breff oc befalning, at wi skulle flitelig grandske oc forfare den sags leylighed, oc saa lade hans N. forstaa, huad hans N. kand gøre foruden Synd, oc met en god Sambuittighed: saa haffuer wi nu, effter hand er kommen igien met ydermere beuiss vdj den sag, met største flidtt grandskit oc offuerueigit all den leilighed, som hans breffue oc vitnesbyrd indeholder: oc endog wi haffuer metlidenhed met hannem, saa synes oss ligeuel, at hannem kand icke vel tilstædes Predicke Embede, for forargelse skyld, men effterdj det beuises aff hans vitnisbyrd, at hans Søn haffuer self løffuet paa en kniff, hand haffde i handen for nogen Tumult skyld, som vaar begynt hiemme til hans om Afftenen silde, huor faare at samme gierning er ocsaa kenth for vaade, oc Herskabet haffuer taget der Bøde for, j^e daler. Disligest haffuer hand gode vitnisbyrd aff hans Sognefolck oc andre, at hand altid haffuer skickit sig vel, baade i hans lerdom oc leffnit oc all hans omgengelse, saa de self haffuer giort bøn for hannem, at hand maatte komme til sit kald igien. Hand haffuer ocsaa for nogle aar forleden studerit hær flitelig oc vel, huor faare wi wilde haffue E. S. som voris gunstige Herrer oc Venner, alder vnderdanigst ombedet, at E. S. vilde gunsteligen ansee hans store bedrøffuelse oc elendighed, at hand fattig Mand skulde icke platt bliffue forlat paa hans alderdom met hans fattige hustru oc børn, oc gunstelig vnde hannem E. S. forscreffit til velburdige Loduig Munck oc Bispem M. Hans Mogenssen, at de matte betencke hannem met nogitt aff kirckens rænte, huor aff hand kunde haffue nogen aarlig hielp til sin vnderholding. Dette forhobis wi, at E. S. kand med god sambuittighed, oc forvden all synd gøre, huilckit Gud almegettiste skall rigeligen oc vel beløne, oc wi

met all vnderdanighed oc villig tieniste altid gerne ville bekende met all tacknemmeligheid aff voris ringe formuge. Ville her met haffue E. S. Gud almegetiste stedze oc altid befalitt til all lycke oc velferd, baade til siel oc lijff. Amen. Den 4. Octobris anno 89.

E(ders) S(trengheders)

V(illige) T(ienere) A(ltid)

Rector oc Professores

i Københaffns Vniuersitet.

a. b. efter Originalerne, c. efter Udkastet i Konsist./ Arkiv, Pakke Nr. 183.

3.

Om en Strid mellem M. Anders Foss, Biskop i Bergen, og M. Jon Mogensen, forhen Rektor sammesteds.

a.

Till the hiøglerde wdj Kiøbenhauffn, skolemesteren wdj Bergen anrørendis, vt sequitur.

Christianus 4. Wor synnderlig gunst thillfornn. Wider, efftherssom oss Elsk^e hederlig och wellerdt Mandt, M. Anderss Foss, superintendent wdj Bergenn Stiggt wdj wortt Rige Norge, vnderdanigst for oss haffuer ladett berethe, huorledis att Jonas Magni, som war skolemester wdj for^{ne} wor Kiøstedtt Bergenn, for nogenn tidt siden forledenn skall haffue giffuit en hans discipel wedt nauffn Anderss Jonssen ett Testimonium, hiøgligen beklagendis, att hanndt saa well som andre geistlige personer der wdj Byenn wdj samme Testimonio wschyldeligenn skulle angiffuis, och formener, att thett icke skall werre andett endt en skandschrift, och effther att handt for slig sin lettferdighedtt achter hannom tilbørligen att tilthalle, er hanndt vnderdanigst begierrendiss, derudtindenn till alle Rethe att mothe forhielpiss. Thaa bede wij ether och wille, att naar for^{ne} M. Anders Foss ether her medt besøger, j thaa indsteffner for^{ne} person medt hans wdgiffne Testimonio for eder wdj Rethe, grandgiffueligen forfarennendis therudinden all leylighedt

och sidenn thennom kiender och dømmer emellom, huiss christeliggt, billiggt och rett er, giffuendis thet clarligenn fran eder beschreffuit, som j ville anttssuare och werre bekiendt. Ther mett etc. Haffniæ 1 Julij A° 1596.

b.

Rector oc Professores i Kiøbenhaffns Universitet kiendis oc giøre vitterliggt for alle, att efftersom vi haffuer bekommed wores allernaadigste Herre Prindzis oc Konningis, so oc hans Naades Regierings Raads schriftlig befalning, lydendis, att effter som hederlig och vellerth Mand, M. Anders Fos, Bisp vdj Bergen Stigt i Norge, haffuer vnderdanigst ladet berette, hurledis att Jonas Magni, som var Skolemester i for^{ne} Bergen, for nogen thid siden forleden skall haffue giffued en hans discipel ved Naffn Anders Jenssøn itt Testimonium, høiligen beklagendis, att hand so vell som andre geistlige personer vdj Byen vdj samme Testimonio vskylligen skulle angiffuis; oc formeener, att thett icke skall verre andet, end en Skandschrift; oc effther att hand for slig hans letfærdighed acter hannem thilbørligen att thilltale: Att wi da, naar for^{ne} M. Anders Fos oss hermed besøger, indsteffner for^{ne} person med hans vdgiffne Testimonio for oss vdj Rette, grandgiffueligen forfarendis derudinden all leilighed, oc siden dennem kiender och dømmer emellum, huis christeliggt, billigt oc rett er, giffuendis det clarligen fra oss beschreffuit, som vi ville ansuare oc vere bekiende. Da haffuer vi wered forsamblede i woris consistorii hus Anno Dn. 1596, løffuerdagen som var den 3 Julii, oc møtte oc war samme thid skicked for oss for^{ne} M. Anders Fos, som vdj rette lagde for^{ne} M. Jons Testimonium, huilched hand da selff neruerendis icke kunde benegte att werre vnderschreffuid med hans egen haand, so vel som begyndelsen paa samme breff. Men om allt det andet var schreffuit med hans egen haand, viste hand icke thillskiels att kunde sige, fordj en aff hans discipler po den thid schreff hannem meget liggt, huilchen

hand ocsaa brugdte vnderthiden oc lod hannem schriffue for sig. Oc der vi samme Testimonium alltsammen hadde ladett for oss oplesse, fandes der eblandt andre disse effterfølgendis latinske ord: Verum cum hujus loci Ephori Ecclesiastici invidia, importuna morositate, violentiaque, si non tyrannide, dissiparetur hæc schola etc. Huilche ord for^{ne} M. Anders meente att were hans ære oc bestilning for neer thaled, helst naar saadant kom for vdj fremmede lande, der som hand var wбекиendt. Sette fordj i all rette, om M. Jon haffuer herudj giortt som en erlig Mand, vden hand kunde hannem saadant offuerbeuise.

Da møtte vdj samme thid for^{ne} M. Jon oc fremblagde itt sitt schrifftlige suar po for^{ne} ord oc testimonium, lydendis ord fra ord som effterfølger: Icke haffuer ieg naffngiffuet nogen i mit Breff (Hic inseratur ipsius responsum).

Der dette nu var oplest for oss, meente for^{ne} M. Anders sig icke mueligtt att were nocksom allt dette att wedergegge, wden hannem en Copie deraff motte meddeelis, oc hand kunde haffue respitt sig schriffblig der po allting att erklære, dog alligeuall, so meget som han nu kunde dragis thill minde, vilde hand noget muntlig der om berette. Oc huad dett første war anlangendis om Skolehusid, att det var forfalded, suarede han soledis, att der Borgemesterne vilde haffue samme skolehus bygtt, loffuede hand att ville staa for bygningen, andett Kirckeuergedom var hannem icke befalled. Men att bygningen icke so snart gick for sig, war aarsagen, att Tømmered war icke felled, oc icke so snart kunde brugis thill gaffns: Derthill med ocsaa att der icke var sufficientes sumptus thill att forferdige samme bygning so snart med.

Item sagde M. Anders, hand torde icke ved der att skiude po, fordj den, der kom effter M. Jon, som vilde lade sig regiere oc lyde de hannem burde, hand tog midler thid, men skolen stod i bygning, disciplerne ind i Skolemesterens residentz, som der thill var stor nock. Oc fremlagde M. Anders strax en vdschriff aff itt breff, forsent

paa slottid thill Stiftslensmand, huorudj megit oc høieligen klagis offuer Skolemesteren.

II. Anlangendis det andet, att M. Jon siger, att bispen haffuer giffued hannem Aarsage thill att verre forsømmelig, formedelst den store trette oc thilltale, hand forfulde hannem med. Huor thill M. Anders so suarede, att hand icke wiste, om Rettergang gaff aarsage thill forsømmelse.

III. Att degnene bleff sett i byes fengsel, sagde M. Anders, de var ickon indelugtt i itt Kammers, meden Borgemester oc Raad deliberered om, huad straff de skulle haffue. Thi først hadde de vered med oc slebet M. Andersis hustrue oc datter i Rendesteenen, dernest hadde skolemester M. Jon selff siuuede giortt gaardgang i M. Andersis residentz i hans frauerelse. For det tredie gjorde samme discipler slagsmaal wden M. Andersis laage, oc kaste itt Jernlaad ind ad laagen. Huorthill M. Jon sagde, att dette icke var de personer, som rode med hannem effter hans hustrue. Da effterdi M. Anders Fos begiered en vdschrift af M. Jons suar, po det hand oc schriftlig der po kunde sig velbetenckt erklære, haffuer vi hannem det gierne effterlatt, oc haffuer sagen derfor ladet beroe thill neste Consistorium.

Siden den 9 Julij i dette samme aar var vi atter i voris consistorii hus forsamblede, oc da var skicked for os i lige mode M. Anders Fos med sin modstander M. Jon Mogensøn, som oc denthid møtte. Da fremblagde for^{ne} M. Anders sitt schriftlige giensuar, effter som sidste gaang loffuedt var, oc lydde samme giensuar ord fra ord som effterfølger. Replicatio offuer M. Jons famosi testimonij forsuar: Effterdj M. Jon etc. Der dette nu var oplest gaff M. Jon for aff en hans schriftlig beretning, som hand oplesde, att hand, der hand schreff samme hans Testimonium, icke meente M. Anders dermed, men en anden: dog alligeuel, fordj M. Anders nu tager sig sodant thill, vilde M. Jon hannem det samme offuerbeise.

Der vi nu sagen haffuer thill grunde forstaaedt, haffuer vi alluorligen formaned M. Jon oc thillraad hannem, att hand falder thill føie, beder M. Anders sin suoger om naade oc wenskab, po det allthing siden motte komme thill en god ende.

Da haffuer for^{ne} M. Jon oss betacked for gode raad, oc gaff der hos thillkiende, att dersom hand saadant giorde, skulle det lade sig ansee, ligesom hand kiende sig skyllig oc tog de wærlige sager thill sig, som hannem var thillagt, so att hand neppelig derefter skulle nyse op eblant gott folck.

Da efter thiltall, giensuar oc denne sags leilighed, effterdj for^{ne} M. Jon bekiender, for^{ne} Testimonium att were vnderschreffuit med sin egen haand oc segel, oc endnu staar det ved, oc det forsuare vill, endog att hand vnd-skyller sig, att hand dett schreffued haffuer om en anden oc icke om M. Anders Fos sin suoger, so kunde vi dog icke andet kiende, end for^{ne} M. Jon haffuer jo meentt M. Anders Fos dermed, oc haffuer fordj giortt wrett oc bør att straffis derfore. Thill windisbyrd etc.

a. efter Sjæl. Tegn. XVIII, 535. b. efter Konsist. Kopibog.

4.

Tvende Aktstykker angaaende Baccalauren Oluf Jensen Kock fra Bergen.

a.

Rector och Professores i Kiøbenhaffns Universitet kiendes och gjør vitterligt for alle, at Aar epther Christi fødtzell 1597, Onsdagen, som vaar den 23 Martii, vaar skickett for oss i woris Consistorio erlig och wellert Mand M. Jon Mogensen, som vdj rette hadde laddet kalle och stefne en Baccalaureum wed nafn Oluf Jensen Kock. Och berettede for^{ne} M. Jon i hans wederpartis neruerelse, horledis en bog kallet Lexicon Scapulæ wor hannom frakommen, aldelis imod hans villie. Och eptherdi hand nu finder

samme Bog hoss for^{ne} Oluf Jensen, meente hand hannom burde adt verre af med samme Bog, och komme sig thill hende igen, som hand och fuldkommeligen kende sig wed den, och sagde verre sin, huilcket hand meente adt beuise med sit egit nafn och haand, som skulle werrit skrefuit for y samme Bog, som dog war vdslett. Och derforuden fremkalledt hand thill widnisbyrd en student wed nafn Dirich Pedersen, som sagde sig adt hafue werrit hoss vdi Rostock, der for^{ne} M. Jon kiøbte saadan en Bog, som waar Lexicon Scapulæ. Der thill suaredt for^{ne} Oluf Jensen, som hafde med sig en Lexicon Scapulæ, och siger, adt hans fader hafde louglig kiøbt den af Bispen af Bergen hans famulo, wed nafn Mickel Erichsen, y flere godt folckis neruerellse. Och lod hand strax her om lese en schriftlig bekendellse vnderschrefuen: Mickel Erichsen egen haand, lydendis Ord fra Ord som eptherfølger: Kiendis Jeg Mickel Erichsen med denne min egen haandschrift, adt Jeg hafuer afhendit fra mig thill Oluf Jensen thuende Bøger, som er den danske Bibell och Lexicon Scapulæ, och hafuer derfor anammet rede Penninge, som de kunde gielde. Actum Bergen den 29 Junii Anno 96.

Hor thill M. Jon suarede, hand icke wiste, adt Bispen y Bergen hadde for^{ne} Mickell Erichsen y thieniste, och der wy thillspurde hannom, horledis hans Lexicon wor hannom først frauent och forkommen, suarede hand, adt Bispen af Bergen, hans suoger, hadde thagit den thill sig med andre flere af hans Bøger, der hans hustru wor fra hannom hoss sin foreldre. Och meente, sig den burde adt hafue fra Oluf Kock igen, som hand fant den hoss. Och waare de begge dom herpaa af oss begerendis. Da epther thilltall, gensuar och sagsens leighighed, eptherdi for^{ne} M. Jon weste sin Mand, som hannom hans bog vdført hadde y saa maade, som er sagt, och Oluf Kocks fader hafuer kiøbt den for fuld werd, som hand beuiste, och M. Jon icke wiste adt benecte: wiste wy icke andet adt kiende der paa, end att M. Jon bør adt søge och thillthalle den, hand

wed adt hafue hannom sin bog afhendig giort, om hand dett icke wille eptherlade, och det siunis adt kunde hannom well anstaa. Dog adt for^{ne} Oluf Jensen holler den samme Lexicon, som hand hafuer och nu trettis om, thillstede paa en Rett, om widere behof giøris. Datum anno, die loco ut supra. Sub sigillo Rectoris.

b.

Gunstige Herrer, hederlige oc høylerde, erlige, vise oc velacte Dannemend, Capittulares thill Bergen, nest vor venlig helsen oc tacksigelse for megit beuist gode, huilched igen att forskylle vi allthid ville findis tienstuillige: giffuer vi eder po det venligste thilkiende, att effter som denne breffuiser, Oluff Jenssøn Kock, haffuer i nogen aar studered her y voris Universitet, oc midler thid skicked oc skaad sig hos oss som en erlig oc flittig person vdj alle maader, saa att vi derfor haffuer an seett hans lerdom, flittighed oc skickelighed oc promovered hannem thill en Baccalaureum philosophiæ, oc endnu ydermere, for det gode haab, vi haffuer fattet om hannem, gierne ville forfremme hannem thill det beste, tuillendis icke, att hand io i frembtiden kand tiene den christne Kircke med ære oc lige. Saa haffuer hand oc flitteligen anholdett hos oss om voris Commendation oc forschriff thill eder, huilchen vi hannem icke haffuer vist att benecte. Men vill haffue eder samtlig ombeden, attj ville till dett beste forfremme for^{ne} person, att hand kunde bekomme nogen hielp thill hans velbegynte studering her effter att vdføre, oc lade hannem nyde denne voris schriffuelse noget gott ad. Der-som vi noget igien kand giøre, huis eder kiert kand vere, findis vi allthid gierne derthill villig oc redebon, det kiende Gud, huilchen vi hermed vill haffue eder befalet. Datum Hafniæ 5 Augusti Anno 1598.

Rector oc professores.

Efter Konsistoriets Kopibog, ført af Prof. M. Lavrits Skavbo, Universitetets Notarius, siden Biskop i Stavanger.

5.

*To Breve fra Professor Joh. Stephanius angaaende Hr.
Christen Dafind, Sognepræst i Stavanger.*

a.

Pro Dn. Christiano Daphindio, Ecclesiasta Staffangriensi.

Anni complures sunt, benigne Lector, cum ex Academia nostra discedens ven. hic Dn. Christianus Daphindius, verbi divini minister in Ecclesia cathedrali Staffangriensi Norvegorum, testimonium secum auferret de studiis suis et moribus honorificum clarissimi Dn. Præceptoris tum sui, Dn. Mag. Andreae Petreji Coagiensis, Matheseos hic ibidem Professoris. Ex eo tempore, ubi locorum degerit, et quid interea rerum egerit, quodque genus vitæ ac studiorum sectatus sit, literis clarissimorum virorum de se scriptis luculenter docere potest. Et nuper adeo cum sui cujusdam negotii causa domo huc veniret profectus, rev. et clariss. viri Dn. Mag. Laurentii Scavenii, nostri olim collegæ, et clariss. nunc vero dioecesis Staffangriensis Episcopi vigilantissimi, ad Professores nonnullos perscripta testificatione, honestam inprimis vitam et præstitam a se multis annis in officio scholastico fidelem operam atque indefessam sedulitatem et nobis et aliis quibuscunqve legentibus satis superqve probavit, ut idcirco nequaquam dubium esse qveat, quin et vir bonus sit, et potissimam vitæ partem iis studiis exegerit, quæ et Deo grata et Ecclesiæ Dei fuerint salutaria. Cum hujus autem scriptionis officium a me nunc peteret, per quod ad Magnif. Dn. Rectorem pro impetrando publico Universitatis testimonio aditum sibi pararet, illud ei (sicut nec aliud quodcunqve quoquo modo a me proficisci qveat) nequaquam censui denegandum. Speramus omnino, in posterum quoque ipsum talem futurum, qualem se bonis viris hucusque declaravit. Nec dubitamus, Magnif. Dn. Rectorem hanc honestam opinionem nostram suo judicio comprobaturum. Hafniæ d. 9 Maij A. C. 1606 scripsi

Joh. Stephanius Prof. Dial. m. m.

b.

Ad Mag. Laurentium Scavenium, Episcopum Staffangriensem
in Norvegia.

Salutem in filio Dei animi corporisque sempiternam. Redditæ sunt mihi, rev. Dn. M. Laurenti, amice plurimum colende, litteræ tuæ humanitatis et benevolentiae plenissimæ, in quibus, quod primum affers pro excusando silentio tuo, id tale est, ut facile credam ita esse, et libenter apud me valere sinam, cum præsertim haud ignorare qveam cum rerum aliarum omnium difficile principium esse, tum muneris istius tui tam ardui initium tibi plusculum molestiæ et difficultatis in ignota potissimum illa regione objecisse. Sed quicquid illud fuit hactenus, tempus interim labens et assuetudo tam ferendo levius, quam faciendo facilius paulatim reddet. Verum quod scribenti mihi in mentem venit, cum scio, te illic desiderare homines doctrina et judicio præstantes, cum quibus consilia communicare et de rebus gravissimis interdum deliberare qveas, et verum sit interim, quod græco versu dicitur: unus vir non omnia videt; visum mihi fuit ad te dono mittere hunc libellum, quem unum spero tibi in plerisque negotiis officii tui (ita semper existimavi) instar multorum futurum, quem etiamsi jam forsitan antea habeas, tamen credo te. studium meum et hanc voluntatem simplicem ac sinceram probaturum.

Dn. Daphindio, quem mihi commendasti, quibus officiis potui, tua causa profui. Apud venerandum Dn. Socerum meum ¹⁾ diversari non potuit, quod is peregre tum abesset, nec nisi post dies complusculos domum esset rediturus. Quod si in meas ædiculas sese recipere voluisset, idque vel verbo significasset, equidem illæ ad nutum ipsi patuissent. Jam vero invito forsitan intempestivam benevolentiam meam obtrudere nolui. Quod eo scribo, ut si forte eveniat deinceps, tuorum quempiam ejusmodi quid-

¹⁾ Biskop Peder Jensen Vinstrup.

dam abs te petere, videlicet amico alicui tuo hic loci commendari, apud qvem unius aut alterius septimanæ, unius vel plurium mensium, receptum habeat, tibi autem videatur meam hic velle operam usurpare, faxo ego, ut eam nequaquam vel in hac, vel in alia quacunque re, frustra videaris efflagitasse.

In Academia nostra Dei beneficio tranquilla sunt omnia, nisi quod Mag. Ivaro nescio quid incumbat oneris ex diuturna illa, uti scis, cum fratre de patrimonio controversia, quæ proximis comitiis fuit coram sereniss. Rege et Senatu Regni disceptata, et post multam ventilationem sententia tandem contra Ivarum pronunciata. Qvi rem intelligunt, dicunt, periculi non fortasse nihil ipsi metuendum, nisi vel exulare velit, vel fratrem adversarium quovis modo cumprimis placare queat. Illud etiam te forsitan scire juvabit, quod sermonibus hominum apud nos est pervulgatum: in aula consilia agitari de abrogando exorcismo tanquam prophana et impia ceremonia, qua Baptismi administratio plurimum polluat. Atque utinam sero et serio attamen sapiamus aliquando. Sed tempus dabit. Sicuti ex vestra nova Ordinatione exclusam accepi. Die Solis certe mensis hujus 11. baptizabatur serenissimi Regis filiola, ætatis die 63, in templo divæ virginis, ei que nomen impositum proaviæ paternæ item agnitæ Elizabethæ, ubi tum ex mandato Regiæ Majestatis exorcismi nulla mentio, etiam invitis quibusdam et frementibus. Sed hæc sat scio et alia hujusmodi ad te perscribant alii tui amici.

Id autem præterea moneo, redditas mihi esse litteras uxoris tuæ per nautam quendam a vobis redeuntem una cum quinque illis argenteis uncialibus, quos abiens se missuram fidem mihi fecerat chirographo suo, quod ipsum propterea mox cancellatum, ut moris est, his nunc inclusum remitto, summas agens et tibi et ipsi gratias, non tam de missis nummis, quam servata fide et mei memoria, quam oro ut deinceps quoque conservetis, benevolentiam haudquaquam imparem bene merendi studium a me nunquam

non, ubi res et occasio postularit, expectaturi. Bene et feliciter valete cum liberis et tota familia, a me et uxore plurimum et officiose salutati. Hafniæ die 14 Majj anno 1606.

Tuus idem qvi fui semper

Joh. Stephanus m. m.

Eodem die 11 Majj hora 9 vespertima obiit integerri-mus vir Olaus Martini, Consul hujus urbis.

Dn. Christianus Daphindius præterea mentionem apud me fecit privilegii regii capitulo vestro pro cella vinaria impetrandi, qvò quidem nunc non successerit, speravit tamen alio tempore fortunam paullo faventiorẽ. Ubi svasor ipsi fui, ut certum numerum vasorum seu Ammarum expri-meretur, ita forte facilius successurum, remota omni abusus in posterum suspicione; de qvo cogitabitis.

Afskrifter i Ny kgl. Saml. 1390 Fol. Endøl Skrivfejl i Afskrifterne ere stiltiende rettede.

6.

Brev fra Universitetet til M. Isak Grønæk, Biskop i Trondhjem, om Studenten Anders Rasmussen Gjæntoft.

Voriis wenlige helsenn nu och althiidh med Gud for-sentt. Reverende Domine Episcopo, Domine Mr Isaach G., synderlig gode wenn, nest woris wenlige thacksigellse for beuiist gode, huilckett wi wdj alle maade gierne igien for-schyllde wille, kunde wi icke forholde att lade eder wen-ligenn wiide, att en Person wed Naffn Anders Rasmussen Gientoffte, som her haffuer nogle Aar studeritt, haffuer giffuit os thilkiende, huorledis hand formoder sig nest Gudtz och gode folckis beførdringh att komme med dett første thill nogen gode wilkaar deroppe; haffuer derforre aff os ydmygeligenn begieridt, att hand motte bekomme sitt testimonium Universitatis. Saa er eder wden thuill well beuist, huorledis hand for nogenn thid sidenn, der hand her studerede, haffuer indlagt sig med S. Dr. Hanns Slangerups datter, och affledt barn med hende; huorwd-

offuer hun haffuer lidt stoer elendighed, och er paa dett siste doder; for huilcken groffue forargellse wi mene, att hand io med rette bœr att giørre en aluorlig Penitentz. Saa nar som hand dett enthen haffuer giortt, eller giørrenndis worder, da wille wii, huad Universitetit belanger, ingenledis med nogen modsigellse forhindre hans Lyche, om den nogenstedttz kand opuogne, meñ langtt heller, dersom hand kand befindis thienligh och gaffnlig y den christenn Menighed, wenligen ombede Clarissimum Virum et Reuerendum Dominum Episcopum, att hand for Gudtz schyld wilde forfremme hannom thill nogen erlig bestillingh, efftersom dett eder selff kand siunis best och gaffnligst, dog med saadanne wilkor, att for^{ne} Person thilforne bepligther sig for eder, paa Universitetens wegne att giffue xv Rigsdr thill dj fattige her hoes Universitetit, inden itt Aar effter att hand er forfremmidt thill nogen bestillingh; wdj lige maade; att hand forpligther sig ochsaa att thage sitt barn thill sigh, huis moder wor Herre haffuer borttkalditt, och dett christeligenn att opdrage och føde, nar dett bliffuer saa stortt, att dett kand sendis op thil hannem. Dett wilde wi saalediis venligen lade eder forstaa, och paa denne thid wil eder icke widere opholde, men haffue eder med gandsche Huus och Menighed Gud wor Herre befallidt. Aff Kiøbenhaffnn den 19 April. A^o 1610.

Afskrift i Konsist. Kopibog 1600—32. Fol. 60.

7.

Tre Breve fra M. Anders Chr. Arrebo, Biskop i Trondhjem til Kansler Christen Friis til Kragerup.

a.

Illustri, Magnifico, strenuo admodum, nobilissimoque viro, pietate, doctrina, armis præstantissimo, Domino Christiano Frisio, potenss. Regis Dan. et Norv. etc. Can-cellario magno, eqvite aurato, fautori & promotori meo summo, pro honoris testimonio gratique animi symbolo

Domini nostri Jes. Christi gratiam, Dei patris amorem et spiritus s. communionem animitus precor.

Vix ac ne vix quidem, Magnifice patrone, Magnificentiae vestrae alias occupatissimae, crassa et agresti hac Minerva obstreperem et vel minimum negotium facesserem, si non *παρρησίαν* sæpius atque sæpius scribendi et statum Ecclesiarum et scholarum indigno mihi concreditarum detegendi, valedicenti mihi ipsa eadem largita esset religiosissime. Si autem Ecclesiarum nostrarum delineationem ad apicem vobis depingere conarer, vel absentium quivis vno forte ore insonaret, me immania, horribilia et incredibilia mentiando, pessimum nunc ejus statum prætere, ut aut antecessores incuriae reos agerem, mortuis impudenter insultans leonibus, vel si (quod Deo patrocinate vere spero) tanto malo remedium aliquando fiat, mihi soli ejus acceptum referrem. Sed garriant latrentque, quod velint isti, bona ego fide Magnif. vestrae omnia (utinam omnia) relaturus et relationem eventu successive probaturus.

Aliquot hactenus provincias pelustravi, plures cras (Deo volente) aditurus; sed me Christe! quantum in ipso officij limine inveni barbariem, ruditatem et inscitiam ab incuria doctorum et inspectorum (dubio procul) partim etiam diaconorum extrema barbarie prognatam et profectam. Vix vnus inter 40 vel provectionis ætatis repertus est, qui 10 sua præcepta et interdum Pater noster recitare didicerat; priori quidem (quantum quidem per divinam gratiam licuerit) malo mascole me opponam indies, posteriori autem nullum est, quod videam, remedium, nisi brachio fultus seculari. Tanta n. et tam enormis est ædituorum apud nos pauperies, ut nisi piscaturæ suæ, alijsque negotijs rusticis totum annum consecraverint, vix panem famelicum sortiantur miselli, tantum abest, ut, manum a stiva retrahentes, curias rusticorum, juventutis informandæ ergo, septimanatim, secundum ordinationem, visitare possint. Hinc etiam factum est, ut plurimæ Ecclesiæ illis vel omnino destituantur, vel, si quos, non nisi barbaros et paganos, qui nunquam Catechismum

viderunt, admittant, et sic cæcus cæcum ducens, ambo in foveam cadunt. Imperat quidem præsidibus ordinat. fol. 44, vt curent habere vnamqvamlibet Ecclesiam et pastorum suum Diaconum, et vt fiat conventio tolerabilis inter illum et decimantes, sed conqueruntur miseri, hoc in præsentem diem nil minus factum, sed vnicuique liberum esse, qvid pro qvo, vel prorsus nihil, contribuere. Huic inconvenientiæ per diploma quoddam regium haud difficile mederi licebit. Ad pastores nunc redeo, quorum ante in transcurso meminera, vitam et mores eorundem penicillo quodam coloraturus; sed ad colorem (proh Jupiter) ipse totus erubesco et contremisco, et parcerem quidem illis, si officium et ipsa iusticia manum ad scribendum non vi quadam raperet et impelleret. Nam mirum est, et Dei viscerosissimæ misericordiæ simpliciter adscribendum, tam perversa tamque perdita terræ pondera ab ipso inferno (si non externo gladio) non statim absumi. Certe, si incestus, fornicationes, cædes, heluationes, falsa testimonia et id genus pessima quæque virtutes sint, ne hilum quidem magna pars ministrorum apud nos ipsis sanctiss. largitur Monachis, si vero scapham scapham et schandala schandala appellare liceat, tales revera fructus nostrorum sunt, vt arbor digna sit, quæ excidatur et in ignem conijciatur, et tamen hactenus ad tam enormia et horrenda Ecclesiæ schandala plerumque est coniectum. Qvare jam, invocato fideliter numine et nomine divino, 7 eorum e diversis locis, Norlandia præsertim, citavi, vt compareant ad 20 Augusti (interea n. spero rediturum a vobis Dominum præsidem) in Consistorio, præsentente præside et alijs paucis præpositis, adducturi secum testimonia ex scholis et Academijs (qvæ tamen non habent nonnulli, sed tanquam alij sicarii et homicidæ patria expulsi et in hoc, juxta adagium, nebulonum receptaculum, adsciti et sacris præfecti) item defensuri sese contra appellationem stupri non semel sed iterum atque iterum, spreto thoro conjugali, perpetrati; item vtrum laudabile, quando ab illis ad amplexum et concubitum sollicitantur virgines sub

confessione, qvod etiam, ante anni spatium, coram capitulo absque executione conqvstum est; porro audituri, qvomodo vino sepulti, nondum facta *ἐνχαριςία* et benedictione, sacramentum (vel rectius elementum) misellis communicantibus porrigere non erubuerint, et alia qvamplurima, de qvibus omnibus speciatim Magnificum Dominum patronum, finito foro et lata sententia, certiozem reddam. O luctuosum et lacrymis sanguineis deplorandum in hisce oris borealibus Ecclesiæ statum. Deus æternus perditissimis hisce et consimilibus alijs vitijs finem imponat, propter gloriam nominis sui et Ecclesiæ æviternam salutem. Vtinam omnes præsides admonerentur, ne ad ejusmodi facinora ecclesiastica dissimularent, qvin potius omnibus suis præfectis, omnem cum illis contractionem, reconciliationem et conniventiam abscinderent et præriperent, omnemqve lapidem moverent, vt Deus nobiscum habitaret, schandalis ejusmodi eradicatis. Intelligenti Magnifico Domino meo, satis. Ecclesiæ porro Findmarchianæ hucusqve omni visitationis cura orbatæ, vestræ Magnif. fretus suffragio et consilio, per literas certas, binos præfeci præpositos, alterum pastorem Vardøensem, Dominum Olaum Caroli, ad partem orientalem, ad occidentalem vero Dominum Christiernum Ripensem, in Mæfiord pastorem. Qvibus tamen (qvod et præsens submissee revelavi) dictas visitare posse provincias propter extremam paupertatem (non enim habent suas decimas sicut alibi in Findmarchia, simpliciter impossibile, nisi præbendula qvadam a sereniss. Regia Maiest. clementissime adjutis. Cujus obtinendi voti, cum non exiguam spem præsentanti mihi addiderit Magnificencia vestra, rogo jam humiliter et per Christum obsecro, vt visitatoribus illis duobus, posthac officium] (sub poena depositionis ab eodem) diligenter facturis, aliquid clementissime dignetur. In capitulo nostro nunc vacat vicariatus Divi Michaelis, cujus redditus anniversarius 23 thaleri, aut si ille forte alicui deputatus, possidet præbendulam Dominus Arnerus pastor in Sundmør, ejusdem proventus qvi nec indiget, nec certum est, an

idem odio vel amòre dignus, tempus docebit. Præterea habitat apud nos pastor in Ørckedall, nomine Dominus Jonas, qui dum pastorem ageret Nosocomij propter exiguam mercedem, interventu amicorum, præbendam 27 thalerorum S. Annæ occupavit, jam vero ad prædictum bonum pastorum vocatus, illa nil minus opus habet, præterquam quod propriam consanguineam incestarit, sed audio delictum et reatum a Regia Maj^{tt} esse condonatum. Si hasce binas binis hisce in Findmarchia præpositis et eorum successoribus clementiss. deputaret Majestas Regia, rem Deo vere gratam Ecclesiæque perutilem faceret. Restat, ut de schola nostra aliquid impræsentiarum simul addam. Habet illa discentes alumnos 127, præceptorem, Collegas tres, quibus hisce diebus et quartum addidi. Maxime autem e re foret (quod etiam monuit, me præsentem, magnificentia vestra) si conrectorem haberet honestum et doctum, quod tamen fieri nequit absque speciali stipendio; nam schola valde tenuis redditibus. Concessa est Domino Laurentio in Frosten, viro nonagenario et jam morti vicino, graviterque decumbenti, præbenda S. Laurentij, cum salario 56 imperialium thal., illam si conrectori designando a Reg. Maj. impetraverit Magnific. vestra, beneficium fecerit et auxilium Reip. huic literariæ nulla unquam oblivione delendum. Sed hoc (sicut et coetera omnia) divinæ et vestræ Mag. dispensationi commendo. Unicum restat, desideramus præter 4 ex nostris, quos iam revoco, sex studiosos juvenes, honestos et doctos, utinam curaret Dominus meus apud D. Regem eos nobis mittendos. Hic nulli expectantes, qui boni et probati sunt, et nolumus plures nebulones, nam illorum apud nos nulla inopia.

Longula denique hac scriptiōne contra occupatiss. Dominum meum non peccassem, si ipsa pietas et generositas ejus ab una, et turbulentus Ecclesiæ apud nos status ab altera parte calcar et audaciam mihi non addidissent. Quare ignoscat obsecro Mag. vestra mihi hunc ausum temerarium, et me servum suum patrociniō suo illustri commendatum

habeat. Deum æternum patrem Domini nostri J. Christi animitus oro, nunc et qvotidie, vt nobis et Ecclesiæ suæ, Regem nostrum clementiss., te Magnificum ejusdem Can-cellarium qvoque cum nobiliss. thori socia, pignoribusque perdulcissimis qvam diutissime conservet incolumem per Jesum Christum Dominum nostrum. Amen. Nidarosia 26 Jun. 1618.

Tuæ Nob. Magnif. studiosiss. et observ.

Andreas Christiani Arøensis.

Mpp.

Udskriften er omtrent ligelydende med Brevets Indgang.

b.

Gudtz Naade och fred, med ald aandelig och legemlig velsignelsse, ønsker ieg E. Magnificentz ydmygeligen vid Jesum Christum vor Herre. Strenghe her Cantzeler, patrone Magnifice, Jeg thilfordristet mig, ohn gefer for 14 wger forleden, eders Magnificentz med min vnderdanige schrif-fuelse vid skipper Roland Bagge i Vingaar stredet at im-portunere, bespørrendes mig ydmygeligen hoes E. Høyvished om fem puncter besynderlig.

1. Først, huorledes her disputeredes met mig aff Canickerne, ad ieg icke kunde bekomme noget aff det interregno, som mellem s. M. Isaach och mig kunde for-falden være (om huilcket E. Mag. vell drages thil minde, huorledes naadigste holdes skulde). Thi forleden 1617 Aar, i huilcket s. M. Isaach døde S. Hans dags thide, kalde de annum meriti, och skifte det iblant Encken och hendes medarffuinger, och dette Aar 1618 annum Gratia, som skuld skiftes oss begge imellem, och vaare mig der paa en dom præsenderendes. Huorfor ieg ydmygeligen mig raad-føre vilde met E. Mag., huad heller ieg skulde tage dommen beschreffuen och der met vnderdanigste thill hoffue appellere, eller met min største skade lade dennem haffue deres villie. Men gunstige her Cantzeler, midler thidt velb. Claus Daa opkommen er, haffuer samme sag vundet saadan ende,

at ieg lod alting fare och bliffue som Encken vilde, saa hun tog helt i fior och halfft met mig i aar, saa ieg fick icke videre, end huis ieg haffuer thient for i sommer.

Der nu dette vaar giort, Magnifice patrone, och fougden aff Norland vid forleden S. Michaelis thid vaar hiemkommen met pensionen aff Løddingens gield (met huilcket hans Maj^{tt} mig forleden Sommer ad Gratiam met visse conditioner naadigste forlænte, for huilcket ieg och ydmygeligen E. Mag., som min høyeste beførdrer der thill, betacker, vill mig och tacknemmelig erklere, om Gud noget lidet frister liffuet) och ieg icke andet fencke kunde, end dend io skulde effter mit forlænings breff, vden ald disputatz komme mig thill: da begynder encken først for Aluor at holde sig icke thill halffparten (som thilforn in officialibus) men dette ganske 1618 Aars løn at opbære, och bad mig tøffue thill 1619, huo da leffuer. Huilcket effterdi det vaar obenbare imod hans Maj^{tt} forlænings breff (som ieg enfoldeligen siunes) ieg icke kunde lade passere, men mig for velb. Claus Daa beklaget; hans Velb. suaret, hand vilde lade nogle aff Canickerne dømme; ieg opponeret, de vaare mig icke beuogen, och tørte lade affecterne dømme; huorpaa hand sig vel resolvered, gjorde de wret, vaar der dommer offuer dem igien. Men at min prognosticon holt viss, vduiser deres metfylgende dom, huilcken ieg her icke repetere vill, men ydmygeligen min herre Cantzeleren ombede, att hans Mag. vilde verdis thill dend igiennemslaa, saa forhaabes ieg, det skall giffue sig selff, huorledes met mig fattig fremmede mand omgangen er. Derfor strenge herre, haffuer ieg nu været fororsaget it eget budt ned thiill E. Magnificentz at bekoste, och mig offuer dennem, saa vit som ret er, beklage, bedendes ydmygeligen, at E. Mag. for Gudtz skyld recker mig fremmede paa denne sted sin gunstige hand oc promotion, ad dend Naade, mig aff kong^e Maj^{tt} naadigste giffuen er, icke skall for deres (som mig siunes) affectat dom skyldt vnderligge, och de siden ret for Aluor (som de smuct begynde)

skulle triumpherendes lee i handen offuer mig. Thi dette acte de ekun for skempt, de attentere daglig mere, sette och indtrengte sig self i geistlig dom, wkallede, hoes probsten och mig, imod ordinantzen fol. 78, som nylig skede. Item de haffue vnderstaat sig vor Capittels bog at mutilere, skære hæle domme der aff, radere tallene paa breddene, sette andre i steden igien, huilcket ieg qvocunqve tempore et loco dennem offuerbeuise kand. Dette Magnifice patrone siunes vell alt for meget effter affecten talet aff mig, men er dog saa i sandhed, och ieg maa formelde det, att E. Mag. kand vide, huor her thilgaar, och der aff beueges mig for Gudtz skyld i thide at secundere, ellers ligger min Embedtz myndighed met Gudtz ære slet vdi skarnet. Men ieg vill denne sag och process ganske i Gudtz och E. Mag. hender resignere, och ydmygeligen være fornøiet met E. Mag. høyvise raad, huad heller sagen skall i metfylgende eller andre maade for Majesteten indførres, eller slet bestaa; thi ieg fattig mand kommer ingen vey der met, vden E. Mag. vill for Gudtz skyll recke mig handen, som ieg ydmygeligen nu ombeder, och visseligen forhaaber.

2. Vaar om det inventario paa Trundeness bispgaard vdi Norlanden, huilcket ieg icke anamme tør eller kand, aff dend orsage, der icke findes 12 eller 14 parten deraff, som M. Hans Gaasis egen hand vduiser, huis Copiam, sampt huis nu thilstede er, ieg och E. Mag. met for^{be} skipper ydmygeligen thilsende. Er en ganske boo met vldet och linet, queg, iern, kober, ten, baader, proviant och ald vdstaffering i alle lossementer, thilsamen en 400 eller 500 daler verd onhgefer. Vill hans Maj^{te} det naadigste lade være forkommet, staar thill Gud och hannem allene, dog det kunde icke vell mistes fraa steden, aff dend orsage superintendenten maa offte, naar hand haffuer visiteret i Findmarcken, tage sin vinterleie der, och kand icke førre saadan fornøden husgeraad met sig thill och fraa. Att s. M. Isaachs hustru vill vende skylden paa s. M. Hans Mogenssøns Arffuinger er simpliciter icke at billige, som

forfarenhed skall vduise. Gunstige her Cantzeler, huis hans Maj^{tt} her vdj naadigste deciderendes vorder, beder ieg ydmygeligen, det maatte bliffue lænsmanden i Norlanden befalett paa hans Maj^{tt} vegne at giørre; thi ieg er ick mectig mod saadan folck; men beuissen skall findes hoes mig. Der er och 4 kircker och 2 prestegaarde, som bispen self bygge skall, huilcke i lige maade, som it andet inventarium, leueres skall fraa en thill anden. E. Mag. bliffuer wfornøden der met snarlig besuerret aff arffvingerne.

3. Vaar om her Hemming Pederssøn, som myste sit giæld, fordi hand vden forgaende formaning och consecration communiceret haffde, om hand maatte naadigste thill Ministerium igien, naar it lidet stycke brød kunde falde, forhielpes. De andre, som for horeri och andre groffue skalckheder affsette erre, supplicerer ieg inted for.

4. Om 12 studenter, ieg maatte fraa Academiet bekomme. Her er mer end 18 Capellanier leddige i denne skrøbelige thid (foruden 12 ieg haffuer forsiunet) och er ingen personer for handen; thiensten met Gudtz ære ligger forsømmet.

5. Om nogen Suensk her efter maa thill kircke eller schole officia anammes, som thilforn sked er, vden special k. benaading, huilcket officialerne endnu vduise.

Foruden disse fem nødes ieg endnu i trende sager eders Mag. høyvise raad vnderdanigen at begiere.

1. Om dend ny recess saa vell obligerer superintenderne i Norge som Danmarck, ad de ingen maa ordinere før hand fanger lensmandens Collatz. Thi her vdj stiftet besynderlig falder en wldelig besuerring der hoes, ad naar en person kunde kaldes i Findmarcken eller Norland, hand da først skulde thill Trundhiem at examineres, siden thill Varøhuss, Bergen eller Bodøgaard efter Collatz, derfraa thill Trundhiem igien at ordineres, och saa hiem igien thill kaldet; paa denne reise vilde ij Aars thidt forløbe, kircken och midler thid forsømmis, thill met skall hun staa hans tæring, och haffuer mesten huercken hun eller

hand noget. Om det derfor Mag. Patr. icke maatte bliffue effter vor ordinantz fol. 28, at hand effter forgaende kald examineres och ordineres thillige, och saa aff lænsmanden hiemme i lænet confirmeres. Men i Trundhiems læn kand vell (om behoff giøres) recessen holdes; thi der er præses och superintendenten gierne thilsammen.

2. Er her en viiss opkommen (huor gammell dend er, væd ieg icke) at naar nogen bonde eller borger haffuer sig offuer en prest noget at beklage for probsten i herredet, da maa probsten icke selff steffne presten for sig, och sagen forhørre, men Anklageren skall thill schriffuerstuen och hente steffning, hun ligger icke saa langt derfraa. Item naar nogen prest forseer sig i geistlig sager, och, probsten hannem for superintendenten angiffuer, maa icke heller superintendenten steffne hannem och lade probsten som hans Anklagere paa Embedetz vegne gaa met hannem i rette, men hand skall alt steffnis a præside, och fougden i lænet gaa met hannem i rette for probsten, endoch om sacramenterne och andre mysteris, som nylig skede. Huor aff fylger mange absurda. 1. Staar dend prest vell thill hoffue, eller haffuer fougdens gunst, tør neppelig nogen probst angiffue hannem. 2. Angiffuer hand, der tør i lengden nectes steffning och rettergang, dog ieg klager inted, saadant er mig icke vederfaret. 3. Conseqventer skall probsten enten klage sine prester for fougden, eller fougden selff være inspector offuer presterne och giorre probstens Embede, met meget mere, som min herre Cantzeler fast bedre slutte kandt. Om derfor her icke saadan process maa holdes som i Danmarck (och ellers i Norge), at huo dømme skall, hand steffner, være sig probst eller superintendent, och det i lænsmandens eller hans fulmectiges Næruærelsse, effter ordinantzen.

3. Om en prest paa Hellie land, her Peder paa Alstedhouff, maa naadigste beuilges at bruge sin søn pro Comministro domestico eller residente (thi hand holder begge parter effter reformatzen). Personen, Jonas Petri

kaldet, haffuer ret vell studeret i 6 Aar, baade Hafniæ, Witebergæ och Rostochij, och haffuer lofflige testimonia och meget gode gaffuer.

Nytt at schriffue om, er pesten kommen fraa Bergen hidt thill Trundhiem, erre vid 200 allerede døde, er och vdsprengt i Norlandene, och paa atskillige stæder her i Trundelaug, Gudt være oss naadig. Ellers er her god thidt, Gud skee loff. Tyndt norskt korn biudes fall for 3 m $\frac{1}{2}$; fiskeriet er och got. Her er nylig en Comet opstanden, sees hora 5 matut. et consequenter ad claram lucem i oust sudoust, Suantzen vender saa got som ret op at. Deus misereatur nostri.

For dett sidste beder ieg met vnderdanighed, at E. Mag. vill holde mig denne store vittløffthighed thill gode, och en gunstig resolution met buddet her paa meddele. Gud vill det belønne, huilcken gode Gudt ieg E. Mag. met Ed. Strengthedtz ganske ridderlige huss nu och daglig thill siell och liiff, throligen vill befalet haffue. Aff Skogns prestegaard dend 22 Novemb. 1618.

Ed. Magnific. tjenstvillige
Anders Christenssøn
E. h.

c.

Salutem animæ et corporis nunquam intermorituram per salutiferum Jesum Christum, cum infinita pro infinitis beneficijs gratiarum actione. Illustris ac Magnifice Domine Cancellarie, Domine et Patrone infinitum suspiciende, haffuer ieg for kort thid siden vnderdanigste bekommet min naadigste herris oc kongis Missive, dateret Crempen sist in Majo, i huilcket hans Maj^{te} mig naadigste thilholder, flittig inquisition at holde om en affsat Capellans lærdom oc leffnet, vid naffn Her Christen Michelssøn Seiling, fordom Capellan paa Agerøen i Romsdallen (som thill hans Maj^{te} om benaading for it fortidigt leiermaall met sin egen festemø begangit supplicerede), om hand sig i andre maader for-

greffuet haffuer, oc mig derpaa met første leilighed vnderdanigste resolve. Saa er saadant hans wlouglig bilager skeed for [min] thid, oc aff hans Maj^{tt} fuldmectige affsonet, saa hand baa[de] politice oc ecclesiastice haffuer sin disciplin for dend sag vdstandet, ieg ey heller befundet haffuer, nogen dom at være hannem offuergangen i dend sag. Men snart for 2 Aar siden haffuer probsten i Romsdallen, her Jon Eskelssøn, dømt hannem fra [sit] kald, eniste, som dommen vduiser, aff dend orsage at hand haffuer giort ett slagsmaall met sin hosbond oc sogneprest (som oc i samme dom aff probsten er affdømt dog for noget grobere sag), wanseet at probsten self i kong. Maj^{tt} fogetz oc trende andre dannemendtz næruærelsse dennem nogen kort thid thilforn venligen forligt haffde, oc Contracten vnder sorenscriffuerens hand i pennen forfattet, met thilbørlig mulct, om de den icke paa begge sider holte, der ey heller beuises dennem, effter dend foræning giort vaar, sig mod huer andre at haffue forgreffuet, men fast mere for retten huer andre vndskyldet, som her for velb. Tage Tot oc mig nocksom er giort beuisligt af kong. Maj^{tt} fouget, soren scriffueren, oc sognepresten i Vedøen. Men orsagen, huorfor for^{ne} Capellan icke i denne sag, men i dend affsonede leiermaals sag supplicerede, vaar, at probsten forholt hannem dommen, indtil nu i sommer ieg i min visitatz der samme stedtz bleff dend først mectig, oc dend siden Capellanen, effter hand mig hans Maj^{tt} breff thilførde, meddelte, saa hand icke andet viste, end dend io vaar paa samme forseelsse funderet, om huilcket dend dog icke it ord formelder. Huorfor hand haffuer strax for retten probsten indsteffnt, formenendis, hannem icke at burde dømme paa en louglig forligt sag, thill met i rette satte, en eniste irring imellem hannem oc pastoren, som strax bleff bilagt, ey at være causa sufficiens depositionis ab officio juxta ordinationem, oc pro tertio formente, at probsten icke vaar mer myndig her i lænet end andenstedtz at dømme prester fra deres kald, superintendenten aldelis waffuidendis,

oc vden loughlig forgaende formaning thill bedring, i de sager bod kunde raadis paa effter ordinantzen. Men effterdj probstens fuldmectige for retten bød sig thill Contract met hannem, loffuendis hannem 200 richs daler in specie inden maanedtzdagen oc ½ lest miel oc malt, met huilcken accusator oc lod sig nøie, da gick der ingen dom i sagen, men de bleffue, som sagt er, met velb. Tage Tott venligen contrahered, dog kong^e Maj^{tt} sagefald wforkrencket. Huad nu vid same affsatte Capellan giørris skall, (thi der er lenge siden en anden i hans sted) forventer ieg vnderdanigste vid her Cantzellers gode procuration, min naadigste herres villie at vide. Sagen h[affuer] sig, som nu vnderdanigste beret er.

Herhoes Magnifice Domine Patrone, efftersom kong^e Maj^{tt} befaling findes her [paa] Thrundhiems gaard, at naarsomhelst Bispens Residentz her samme stedtz (som for 22 Aar siden er slet i grunden affbrend) bleff nødvendigen repareret, da skulde hans Maj^{tt} lensmend thilholde superintendenten, som nu er eller effterkommendis vorder, dend vid mact at holde; oc velb. Claus Daa, vor førrige landtsherre, er fraa lænet bortdragen, før end dend er bleffuen saa repareret, at ieg met mit fattige huss mig der vdi blotte oc behielpe kunde; ieg oc, som haffde siddet [i] leiehuss oc thill met været hussmand nu paa tredie Aars thid icke vden stoer skade, kieddis vid saadant væsen: maatte ieg endeligen aff nød oc trang griffue till, oc met dend wrepareret bygning, som endelig fornøden vaar, oc saa vit ieg der vdi nogenlunde beuintre kunde, fortfare, oc haffuer allerede, som hoes liggende fortegnelse vduiser, spenderet der paa forledne sommer mer end min egen effne kunde tilstrecke: her oc endnu, som fortegnelsen thilkiende giffuer, fornødentlig saa meget paa gaard oc gaarsrom fattis, som neppelig met 500 richs daler forferdiges skall. Da effterdi for^{be} kong^{tt} Missive mig naadigste tilholder, gaarden ved lige at holde, huis, som sagt er, repareret bleff, haffuer ieg aff borgemester oc raad i velb. Tage Tottis nærværelse

for retten været begierendis (som met fylgende documenter vduise) at mig maatte stædis siun her paa, huordan ieg samme Residentz forfundet haffuer, huis ieg der paa allerede spenderet oc endnu fremdelis fornøden kand være; men det er mig icke aff hans Velbiurdighet, men aff borgemester oc raad aldelis affslagen, saa enddog dend velb. Mand scrifftlig aff dennem begieret haffuer, de her vdj icke vilde vegre mig retten, haffuer hand dog inted effectueret, som hoesliggende Copia thilkiende giffuer. Oc maatte ieg ellers sandhed sige, som ieg dog christeligen bør, oc mig i denne Casu høyfornøden er, met mindre ieg contra Apostolum vill sticke min fattige hustru oc smaa børn i største skade oc vmage, oc endda haffue baade spot oc skaden for hiemgiæld, da troer oc formener ieg vist, at de sig aff dend orsage vndslaa (enddog de callidè, maa skee, noget andet præterendere) at 4 principaler aff Øffrighedentz personerne selff haffue ladet sig for siunsmend opkaste, oc mig oc andre waffvidendes for Philippi Jacobi oc før ieg rørde vid residentzen, saadant it siun fraa sig bescreffuet giffuen (huis gienpart ieg ey heller kand bliffue mectigt) som tør skønt være viist i renteriet, i huilcket de (Gud giffue ieg wret maatte pausere) finde, effter kong^e Maj^{te} breff, gaard og bygning vid louglig heffd oc fuldferdelse. Huilcket (om saa er) formener ieg dennem at haffue giort 1. contra legem. 2. contra Regem et 3. contra gregem i. e. me gregis alumnum. 1. Contra legem, i det ieg formener (vt nominetur puer) at huercken Jacob Pederssøn laugmand, som er øffuerste dommer offuer siun oc andre legalia, item Jørgen Gram, Oluff Jenssøn borgemester oc Pouel Jørgenssøn Raadmand, som alle 4 erre Øffrighedtz personer, selff burde privat siunsmend at være, men fast mere siunet publice vid borgerskabet eller laurettet befalet oc loughligen i Raadstuebogen indtegnet oc vid sorenschrieffuerens hand giffuet bescreffuet, icke vid en aff deres egne hender, mig desligeste, som da daglig tilstæde vaar oc gaarden effter kong^e forordning opholde skulde, der till loughligen

steffnt oc kaldet. 2. In Regem, i det det lader sig ansee (om det ellers skeed er), at de formedelst saadant it siun, som en mangelhafftig oc neppe halffbyggt gaard oc residentz vid mact oc reparation forkynder, kunde siunes hans kong^e Majestet en summa pending at vilde affforhuerffue i Renteriet, gerad (?) som altid stode her paa rene hender. 3. Contra me peregrinum inter illos, i det ieg fattig nybyrlig mand skulde laane oc borge, oc thill gaardens forferdelse en 800 Richsdaler vdpunge, før dend kunde ret siges at være i nogen maade repareret, oc icke endda engang knyste der vid, faa det ringeste siun eller bogstaff for mig, men hede simpliciter, det vaar altsammen giort thilforn; wanseet ieg ydmygeligste tacker min naadigste herre oc konge, som mig sin fattig Tiener oc mine Collegis huercken i hans Maj^{tt} Missive ey heller ordinantze saadan byrde paalegger, men allene biuder mig det reparerede vid mact ad holde, huilcket ieg allerunderdanigste effterkomme vill. Thi er nu min ganske ydmyge bøn thill dend fromme her Cancellor, min gunstige herre oc forsuar, at velb. Tage Tott (som sagen nocksom beuist er) maatte for Gudt oc retferdighedtz skyld bekomme kong^e Maj^{tt} befaling, samme Residentz paa ny icke vinckelviiss, men loughlig oc offentlig, paa hans Maj^{tt} vegne, at lade besiune oc de førrige 4 siunsmend thilholde en gienpart aff deres siun, saadant som det kand være, at fremlegge, oc lade saa i hans Velb. Næruærelse gotfolk kiende oc dømme, om det kand staa sin præffue, item huis ieg allerede der paa bekosted, oc om det er skeed for pract skyld eller høyeste nødtørfft; noch, huis endnu fornødentligen vdkreffuis, om ieg skall være mechtig thill dend vid lige at holde, oc icke inden 4 eller 5 Aar nedregne oc vdrodne, som grantømmers Art er, naar det ey met tag oc bortag foruaret bliffuer. Vilde saa kong^e Maj^{tt} for Gudtz skyld naadigste lade dend velb. Mand Tage Tot mig noget igien betale, eller oc kirckerne her i stifted der thill, huer som formuende er, en ringe ting contribuere, oc lade det øffrige restaurere, da suppli-

cerede ieg det aller vnderdanigste oc bad eders Magnificens om befördring her vdj paa det allerydmygeligste. Thi Gud veed ieg dog icke formaar en 700 eller 800 richs daler, som ieg kunde kiøbe min fattig hustru oc børn en god gaard for, at vdlegge, ieg oc er, effter s. M. Isaach, met 4 kircker oc 2 forfalne prestegaarder i Norland bestricket, paa huilcke der fattes 900 dalers bygning, oc haffuer alleniste thill Aabodtzfald 233 bekommet, som siunet beuise skall. Gud giffue eders Magnificens vilde nu ret for Gudtz oc retferdighedtz skyld haffue her vdj itt christeligt indseende, oc mig vid befaling thill vor gode lensmand thill it loughligt siun oc fornedet rett forhielp. Thi skall ieg endelig miste brødet fraa mig oc mine smaa børn, da vnder ieg det slet ingen heller end min naadigste herre oc konge, aff huilcken ieg næst Gud haffuer det naadigste altsammen, men vid saadanne practicker, maatte det mig fortryde at mystes. Men ieg resignerer sagen Gud oc min christelig Øffrighed i handen, oc forventer [en] naadig vndsetning.

For det sidste tacker ieg eders Magnificens ganske ydmygeligen for mangfoldige beuiste velgerninger, i besynnerlighed for dend seniste oc sidste, att Magnificus Dominus patronus haffuer icke forglemt sin tiener hoes velb. Tage Tot i Danmarck met it got ord at forlæne, saa ieg ganske-ligen, met Gudtz hielp, forhaabes, alting skall her effter gaa vell thill, lige som allerede, Gud være loffuet ved Jesum Christum, meget vell, baade politice oc ecclesiastice, begyndis. Gud være her Cancellar god euindeligh, huilcken eniste gode Gudt ieg oc nu hans Magnificentz met alt sitt ridderlige huss i ald vnderdanighed vill befalet haffue. Aff Trundhiem dend 6 Octob. Aar Christi 1620.

E. Mag. ydmyge Tienar

Anders Christenssøn Arøbo.

E. h.

Udskrift: Erlig welbiurdig mand, strenge Ridder her Christian Friiss till Kraggerup, kong. Maj^{ttz} Candtzler,

Danmarkis Rigis Raad och hœffuidtzmand paa Kiøpenhaffns Slott, min gunstige herre och Moecenat gandtz ydmygeliggenn tillschreffuett.

a — c. Efter de egenhændige Originaler i Kongl. Bibliothek.

8.

Om Kanniken Morten Knudsen i Hamer.

I »Norske Rigs-Registranter«, der paa en saa hæderlig Maade vidne om norske Videnskabsmænds utrættelige Flid og om den norske Regjerings rosværdige Sands for at gjøre Kilderne til Landets og Folkets Historie almentilgængelige, forekommer paa flere Steder i 2det Bind en Kannik i Hamer ved Navn Morten Knudsen. Da dennes hidtil ganske ubekjendte Livsforhold ikke ere uden Mærkelighed, skal jeg her meddele nogle Oplysninger om ham.

Han var født ved Aaret 1550 paa Gaarden Knardrup et Par Mil fra Kjøbenhavn. Denne Gaard, der før Reformationen havde været et Kloster, var med tilhørende Gods bleven skjænket af K. Christian III til det gjenoprettede Kjøbenhavns Universitet og kom til at udgjøre en af dettes vigtigste Indtægtskilder. Her var Morten Knudsens Fader, Knud Pedersen kaldet Skriver, Universitetets Befalingsmand eller Foged fra Aaret 1547 af, tillige blev han, om ikke samtidig saa dog kort Tid efter, Universitets Rentemester eller Kvæstor, og hans Regnskaber give mange Bidrag ikke blot til Oplysning om Universitetets Økonomi men ogsaa til dets almindelige Historie ¹⁾. Da han var en Mand af fremragende praktisk Duelighed, blev han 1559 af K. Frederik II antagen til kgl. Slotsskriver paa Kjøbenhavns Slot. Han havde tidligere, da han endnu var i Universitetets Tjeneste, haft Bevis paa kongelig Günst, da han 1555 var bleven forlenet med en Kronen tilhørende Gaard i Venterup i Thune Herred. Og efter at han var bleven antaget

¹⁾ Disse Regnskaber ere meddelte i Danske Mag. 3 R. VI, 238 ff.

i Kongens Tjeneste, forlenede Universitetet ham 1560 paa hans og hans Hustrus, Anne Hansdatters, Livstid med en det tilhørende Gaard i Ganløse og en Mose, kaldet Ømose¹⁾. I Forleningsbrevet kaldes han »ærlig og beskeden Mand«, saa han paa den Tid neppe var af Adel, men da Sønnen om ikke stadig, saa dog hyppig kaldes »nobilis«, er Faderen vistnok senere bleven adlet. Hvor mægtig og indflydelsesrig Knud Pedersen var som Slotsskriver, ses af en Sag, der tidligere er meddelt i disse Samlinger²⁾. Samtidig havde han Tolden i Skaane under sin Bestyrelse og var Kannik i Roskilde. D. Niels Hemmingsen, der i sin Tid havde gaaet i Skole med ham i Roskilde under M. Niels Blach, tilegnede ham 1566 sin Kommentar over Kollossenserbrevet³⁾. 1567 blev han Borgemester i Kjøbenhavn og døde 1569.

Den vigtigste Kilde til Kundskab om Sønnen Morten Knudsen, der efter sit Fødested kaldte sig Knardorph, er hans Stambog, som endnu er bevaret (Ny kgl. Saml. 365. 8), og indeholder Oplysninger om hans vidtløftige Rejser. Det var dengang som længe efter almindelig Skik, at Studenter, der rejste i Udlandet, førte en Bog med sig, hvori ikke blot medstuderende, men ogsaa Professorerne ved de Universiteter, som de besøgte, indskrev deres Navne

¹⁾ Konsistoriets Kopibog 1538—1602. Fol. 120.

²⁾ Ny kirkehist Saml. I, 15—17. At Professorerne søgte at bevare hans Venskab ses af følgende Udgiftspost i Univ.s Regnskab 1565: »Den 6 Oktobr. givet for en Ame Vin, jeg fik af Henrik Abbel, som Domini Professores skjænkede Knud Skriver til hans Datters Bryllup — 12 enkende Daler«. Det er ogsaa denne Knud Pedersen og ikke Knud Pedersen Gyldenstjerne, som fik et Exemplar af den danske Bibel (Kirkehistoriske Saml. II, 406).

³⁾ Tilskriften lyder: »Ornatissimo viro, prudentia pietate et virtute præstanti Canuto Petri Svenburgio, primario Regiæ Maiestatis scribæ in arce Hafniensi, præfecto telonii in Schandia ac Canonico Roschildensi dignissimo; veteri amico suo«. »Sub tuo nomine has annotationes in lucem edo, ut aliquod testimonium mei erga te amoris extet, qui olim *συνφοιῶνται* eramus sub optimo morum magistro M. Nicolao Blach, moderatore scholæ Roschildensis fidelissimo, quem nunc multi dolent amissum«.

tilligemed en eller anden længere eller kortere Sentents eller et Mindeord. Disse Rejsebøger (Philothecæ) kunne være af megen Vigtighed i personalhistorisk Henseende, da fremforalt vedkommendes rejsende Landsmænd indskrev deres Navne, og vi derved faa Efterretninger om, hvor disse paa en vis Tid opholdt sig og studerede. Morten Knudsens Stambog er ret righoldig; et Udtog af den vil derfor neppe være uvelkomment for dem, der interessere sig for det 16de Aarhundredes Personalhistorie, især da den tillige vil kunne give en Forestilling om den Tids Students Omflakninger fra den ene Højskole til den anden. Jeg skal derfor meddele et saadant, ordnet efter Tiden; thi i Rejsbogen selv findes Antegnelserne i broget Uorden. I Udtoget er medtaget alle de danske og norske Studenter og andre Lærde, som findes i Bogen (af Svenskere findes ingen), derimod ere mange ubekjendte fremmede Navne forbigaaede, navnlig hvor Sted og Tid ikke er angivet. De Udlændinge, som ere medtagne, ere for lettere at kjendes betegnede med *. Jeg sætter først Stedet, saa Tiden, da Bladet er beskrevet, derpaa Navnet, og forsaavidt det undertiden kan være af Interesse, nogle af de Ord, hvormed vedkommende have betegnet deres Forhold til Bogens Ejermænd. Foran i Bogen findes en græsk Ode til alle, som vilde skrive i den, af *Ἰσαάκ ὁ Μανρίτιος Δάρος* (Isak Movritsen Gildeleje, en i sin Tid bekjendt latinsk Digter) 1568. I dette Aar rejste Morten Knudsen nemlig ud, og begav sig først til Strasburg, hvorhen Joh. Sturms berømte Navn drog saa mange unge Danske.

Strasburg.

1568. 12 Marts. *Ernestus Regius.

— 17 April. *Joan. Sturmius.

— 6 Juli. Andreas Dresselbergh Danus hinc discedens.

— 9 — Desiderius Foss Louaniensis.

— 10 — Gulielmus Dresselberg Danus, conterraneo,
cognato et amico suo charissimo.

— 2 Sept. Jacobus Huitfeld.

1568. 3 Sept. Arnoldus Wittfeld.
 — 9 — *Petrus Ramus.
 — 12 — Johannes Alburgius.
 1569. 6 Marts. *Philippus Ludovicus comes in Hanaw.
 — " — *Henricus comes in Nassaw.
 — 20 Juli. Severinus Sckott Grenaaensis.
 — 21 — Magnus Giøde, contribuli et amico charissimo.
 — " — Falcho Giøde, amico singulari et dilecto studiorum socio.

Faderens Død har uidentvilt kaldt Morten Knudsen hjem for et Aarstid eller længere. Herom vidner følgende Antegnelse i Stambogen:

1570. 5 Juli. Hafniæ. *Petrus Wenerus Ostrofrancus, optimæ spei puero Mart. Canuti.

Men Aaret efter var han atter ude, nemlig i

Rostok.

1571. 23 April. Christophorus Andreas (Stedet er dog ikke udtrykkelig anført).
 — 10 Avgust. *Joachimus Broizemius Brunonisvicensis.
 — 26 — *Luc. Lossius senior.
 Udateret. *David Chytræus.
 1572. 14 April. Petrus Johannes Ripensis.
 — 20 Maj. Nicolaus Schram.
 — 24 Juni. Haluardus Gunnarius.

Fra Rostok er Morten Knudsen uidentvilt atter rejst hjem, da Antegnelserne fra de følgende Aar alle ere fra forskjellige Steder i Danmark.

1573. 18 Juni. Lystrop. Christianus Machabæus Alpinas.
 1574. 9 Maj. Tryggevelde. *Abraham Joannis Roland.
 — 5 Juli. Hafniæ. Torbernus Rut.
 — 19 — Hafniæ. Joannes Rud.
 — 28 — Hafniæ. *Samuel Baumgartenerus Magdeburgensis.
 1577. 15 Marts. Hafniæ. Simon Nicolai Coldingensis.
 — 29 Maj. Hafniæ. *Vuenceslaus Budowecz a Budowa.

Herhen hører formodentlig ogsaa en Del udaterede Antegnelser fra følgende Personer: Tycho Brahe St., Johannes Franciscus Ripensis D., Joannes Clark capitaneus Scotorum cohortium in Dania, Martinus Barnekau, Fridericus Barnekau, Fridericus Chanutius Danus («fratri suo charissimo»). De tre sidste Navne ere dog maaske fra det senere Ophold i Udlandet. Det er ikke bekjendt, hvad Mort. Knudsen har taget sig for i denne Tid; men d. 28 Decbr. 1578 blev han af K. Frederik II forlenet med et Kannikepræbende i Hamer Domkirke, og d. 9 Decbr. 1579 fik han endvidere Forleningsbrev paa Kongetienden af Gran Sogn i Agershus Len, »eftersom han var tilsinds at ville begive sig udenlands at studere« ¹⁾. Fra Tiden inden hans ny Udrejse kan endnu mærkes følgende Antegnelser i Stambogen:

1579. 1 Marts. Coldingæ. Christophorus Knoff.

1580. 28 Febr. Hamariæ. Turo Hummerus (Kannik i Hamer).

— 8 Juli. Hafniæ. Andreas Velleius.

Kort efterat Vedel havde indskrevet sit Mindeord, drog Mort. Knudsen ud, og vi kunne nu ved Hjælp af Rejsebogen følge ham fra Sted til Sted.

Frankfurt am Main.

1580. 9 Sept. Absalon Rosenkrantz, amico suo optimo, jucundissimo. »Huad schötter ieg Monen, Nar Solen hand schen«.

— 10 — Christianus Achillæus Danus a Schinnerup.

— » — Lago Wrne.

— 11 — Johannes Stenonis, contreraneo et amico singulari et integerrimo.

— 13 — Corfitz Grubbe.

Strasburg.

1580. 1 Oktb. Nicolaus Severini.

1581. 19 Jan. Ericus Georgii Little Danus.

¹⁾ Norske Rigsregistr. II, 254. 365.

Tübingen.

1581. 2 Marts. *Jacobus Andreæ D.
 — 4 — *Nicomemus Frischlinus, Poeta L., Com. palat.
 Hereberg (ved Tübingen).

1581. 7 Marts. Petrus Ivo Wiburgensis.

Heidelberg.

1581. 11 Marts. *V. Forsterus D., Prof. et Rector Acad.
 Frankfurt am Main.

1581. 20 Marts. *Jacobus Stäungl Austriacus.

- 16 Sept. M. Nicolaus Sagittarius Danus nobilitate
 generis, eruditione et virtutibus vere
 heroicis ornatissimo iuueni D. Martino
 Canutio Dano, conterraneo et amico
 suo optimo in memoriæ nunquam inter-
 morituræ symbolum.

- 19 — Haggæus Petræus Schanus, Francofurdum
 transiens.

Marburg.

1581. 12 Dcbr. *Petrus Nigidius jun. Jur. Dr. ac Ethic. Prof.
 — 13 — *Herman. Vultejus J. U. D.

Giessen.

1581. 30 Dcbr. *Joan. Balth. Egling a Lörch.
 Lich (ved Giessen).

1582. 19 April. *Christophorus Sprengerus.

- 20 — *Theodorus Quamerus, minist. eccl. coll.,
 quæ est in Licha.

- — *Fridericus Sylburgius, nobilitate doctrinaque
 pariter et virtute claro iuueni Mart. Canuto.

Marburg.

1582. 30 April. *Egidius Hunn, Theol. Prof.

- 1 Maj. Hermannus Leissnerus LL. D., Univ. Mar-
 burg. Vicecancellarius.
 Frankfurt am Main.

1583. 4 Maj. *Philippus Meurerus Lips. J. U. D.
 Basel.

1583. 19 Maj. Steno Bilde Danus.

1583. 19 Maj. Johannes Jacobeus Skierbechius ¹⁾.
 — 20 — Æschyllus Christianus.

¹⁾ Ogsaa denne Mands Rejsebog er bevaret (Ny kgl. Saml. 396 g 8vo). Han var en Præstesøn fra Skjærbæk i Nordslesvig og har foran i Bogen selv skrevet sit Navn: »Johannes Jacobeus Skierbeck Danus«. Efter mange Rejser, paa hvilke han besøgte næsten alle Evropas Lande og endog kom til Jerusalem, blev han Dr. med. og Medicus i Lübeck (jfr. Cimbria litt. I, 583—4). En ordnet Samling af de danske Navne, der findes i hans Rejsebog, kan hidsættes her:

1579. 3 Decbr. Presburgi. Jonas Jacobus Coronensis amico suo carissimo et longinqui itinineris socio.

1580. 17 Febr. Argentorati. Paulus Noviomagus Coldingensis Danus.

— " — Argentorati. Joh. Alburgius,

— 20 Marts. Tubingæ. Petrus Ivo Wiburgius.

— 23 — Spiræ. Jacobus Swaningius Ripensis.

— 24 — Wormatiæ. Andreas Kragius Rip. Danus.

— 29 — Francofurti ad Moenum. Eschillus Christianus.

— " — Francofurti ad Moenum. Petrus Høg.

— 12 April. (uden Sted). Lago Johannis Danus.

— 13 Sept. Lipsiæ. Laurentius Zwingius Arhusiensis.

— — (uden Sted). Johannes Paludanus.

»Wor her till kost hos mig erlig, wisser och wellerder mand, Mester Hans Skierbeck y Jølandz land født. Riffue by Anno 1581. Jørgen Hansen Hører.«

Uden Tid og Sted. Georgius Petreius Clynius.

1582. (uden Dag og Sted). Nicolaus Hemmingius, ætatis suæ 70.

— 20 Sept. Hafniæ. Andreas Lymvicius, Med. Prof.

Uden Tid og Sted. Joh. Franciscus. Han har i Bogen indført et uidentvilt originalt latinsk Digt.

1583. 19 Maj. Basileæ. Laurentius Tanche Danus.

— " — Basileæ. Martinus Canuti Knardorph.

— 14 Juli. Basileæ. And. Christianus Ripensis.

— 24 — Basileæ. Petrus Johannis Ripensis.

I Rejsebogen findes indlagt et Blad, hvorpaa læses følgende:

13° Martij 1588.

Nobiles Domini Jacobus Olfelt, Magnus Olfelt, Christianus Barnekow et Joannes Scherbeck, Germani (!), oleo non assueti et valetudinarij nihilominus itineri Hierosolymitano accincti, quadragesima non sunt obligandi, ad viginti dies, nisi tamen morbus non amplius ipsi ingrauescat.

Gisbertus Vossus physicus

Proc. et Vic. gen. ord. S. Augustini concedit ut superius.

1583. 20 Maj. *Joh. Jacobus Grynæus.

— " — *Thomas Erastus.

Bern.

1583. 22 Maj. *Abrahamus Musculus, Ecclesiastes Bernensis. *

Genf.

1583. 26 Avg. Nicolaus Cragius.

Basel.

1584. 14 Febr. *Thomas Coccius. M. D.

Genf.

1584. 26 Juli. Andreas Christiani Rip.

Paa en Udflugt fra Genf med flere derværende Danske dræbte Morten Knudsen en af sine Landsmænd. Herom beretter Sigvard Grubbe, der samtidig opholdt sig i Genf, i sit haandskrevne Curriculum vitæ: »I Avgust 1584 mistede jeg min kjære Lærer, M. Lavrits Tancke, som paa skjændig Maade blev dræbt om Natten i Værtshuset Collunge ikke langt fra Cluse paa Vejen til Lyon. Morderen var vor Landsmand Morten Knudsen, som dræbte min Lærer med hans eget Værge i Kammeret, hvor Adelsmændene Adam Plat fra Meklenborg og Iver Juel fra Danmark, samt Dr. Anders Christensen og Iver Juels Hovmester M. Christen Foss overnattede. Jeg havde min Seng i et andet Kammer. Alle de, der vare i Kammeret, hvor Mordet skete, bleve førte i Fængsel til den nærmeste Fæstning. Morderen blev af Retten i Chambéry i Savoyen dømt til syv Aars Gallejstraf. Ved Mægling af den tyske Nation ved Universitetet i Genf blev denne Straf dog eftergiven, paa det Vilkaar, at Morderen i Danmark skulde staa til Rette for sin Forbrydelse, og den afdødes Brødre der udføre Sagen imod ham efter de danske Love«.

Af Rejsebogen kunde man imidlertid slutte, at alt var hengaaet upaataalt; thi Mort. Knudsen fortsatte som det synes uforstyrret sin Rejse, skjønt Antegnelserne blive færre, og der fra den Tid navnlig kun findes en eneste Dansk indskreven i Bogen.

Frankfurt am Main.

1584. 27 Sept. *Johannes Koëll jun. Volckmariensis, nobilissimo suo amico D. Martino Canutio genant Knardorff.
- Okt. *Adam a Falchenbergh Marchianus, nobiliss. omnibusque virtutum generibus ornatissimo viro Martino Canuto Dano.
- 16 Novbr. *Bertholdus Rivius, Medic. publ. Francof. ad Moenum.

Friedberg.

1585. 1 Marts. *Philippus Christinus, J. U. D.

Uden Sted.

1586. 12 Decbr. Erasmus Severinus Danus.
- " — *Conradus Stadius, doctiss. nobilitate atque omnis generis virtute præstantissimo Dn. Martino Canuto.

Cassel.

1587. 16 Jan. *Henr. Potgiessen, Jur. Doct.
- " — *Guernerus Brewer.

Endnu fra April 1587 findes der en Antegnelse i Bogen (af *Matth. Gram) men uden Sted, derefter ophøre de. Under 14 Sept. 1586 var imidlertid Morten Knudsens Kannikedømme i Hamer og Tienden af Gran Sogn ved Kongebrev givne bort til en anden lærd Mand, fornævnte D. Eskil Christensen. Et Kongebrev af selvsamme Indhold udfærdigedes atter d. 20 Okt. 1587 ¹⁾. Maaske kan det antages, at det første Brev er udstedt, fordi Kannikedømmet betragtedes som forbrudt ved Besidderens lange Udeblivelse. Han er da rimeligvis kommen hjem og har stillet sig i Rette, men paa Grund af Udfaldet af Sagen angaaende Mordet, er Erklæringen om Forbrydelsen af Præbendet bleven stadfæstet. Morten Knudsens senere Skjæbne er os ikke bekjendt.

¹⁾ Norske Rigsregistr. II, 683. 726.